

ZÁVISLÍ OD ZJEDNODUŠENIA?

Idea zjednodušenia platí pre rôzne procesy. V matematike zjednodušenie znižuje frakcie, „dovolí“ napríklad $3/6$ previesť na $1/2$. Spočíva v tom, že sa frakcie predkladajú oveľa jednoduchším ekvivalentným spôsobom, takže s nimi môže byť menej komplikované pracovať. Zjednodušenie (grécky *απλοποίηση*, rusky *упрощение* či anglicky *simplification*) abstrahuje podstatu a zbavuje balastu.

Je príťažlivé, šetrí nám v živote čas a život ako taký. Zamyslel som sa však aj nad jeho temnou stránkou. Príťažlivosť zjednodušovania nás vovádza do akejsi rozprávky, kde je každému všetko možné a rovnosť šanci je rovnaká. A keď sa ma mladá zamestnankyňa v banke spýta, z ktorého „anėčka“, to bude?, patrilo by sa, aby som pochopil, že to je „account number“ vo „vánku“ zjednodušenia. Je slastné prikadať vygenerovaný QR kód ku kolobežke, ktorá sa Vám rozbehne hore kopcom každému rovnako a každému jednoducho. Súhlasím, v zásade to má význam. Skrytá strata prichádza v tom, že si tým pomaly každý kopček odpustím a už nejdúc pešo, nezachytím vône, zmeny, situácie, ľudí, ktorí ma pôvodne vďaka „nedigitalizácii“ a námahe prekvapovali. Ruku na srdcia, kolkí z nás by prijali priloženie kódiku k mechanizmu, ktorý vás bez námahy (dokonca bez potreby kontaktu s akýmkoľvek obsluhovačom) vymrští na štít, ktorý bol predtým iba ovocím lopoty za brieždiacich hmiel. Technicky a so súhlasom väčšiny to iste k tomu speje. Vymažeme s ľahkosťou, že samotná cesta je aj cieľom.

Nepopieram, že ak by sa svet nezjednodušoval, lietadlá by ani nestihli odlietať a letiská by končili kongesciou (už tu nie ja tá pomalá, riedka, Poirtova doba) a chirurgovia by nemohli operovať na dialku cez „predĺžné ruky“. Teda technika je prijatá ako oslobodzovačka od driny a spomaľovania minulosti. Má na to, samozrejme, plné právo. Ako zisťujeme, vyšetrenia na diagnostických prístrojoch sú veľmi drahé položky. Stroj, to už je niečo... Začiatkom deväťdesiatych rokov mi staršia známa z Nemecka vravela: „PKW? Das ist kein Wert!“ („Auto? To nie je hodnota!“). Ešte som nechápal. Hodinová cena práce rehabilitačnej pracovníčky, ktorá s Vami hodinu cvičí a učí

vás triky ako si zachovať chrbát hybný, je 1,80 €. Podobne je na tom práca dermatovenerológa... „veď vy sa iba na to pozriete...“. A to je už hranica anglického termínu *oversimplification* (prílišné zjednodušenie) či *simplism* (povrchné zjednodušenie). Zjednodušovanie je teda okrem svojej čas (dych) berúcej exkluzivity náchylné na svoju mutáciu zvanú povrchnosť. Asi chápete, kam týmito poznámkami mierim. Myslím tým, že zjednodušovanie má aj svoju druhú stránku, ktorá synonymizuje odludšťovanie. A to sa nám (neobozretným) môže náramne hodiť. Ako keď použijem samostnú časticu „či?“ a myslím si, že ide o výpravnú vetu. Mýlim sa. Tak jednoducho by nemala imitovať pochybnosť o obsahu či pravdivosti tej predchádzajúcej. A keď poviem „keby prídem neskoro...“, zdá sa to moderne zjednodušujúce, ale môže tu byť aj banálne ničnešetriače a negramotné. Nezmyselné skratky a skrátenečia nie vždy produkujú čas, ktorý strávime zmysluplne. A tak časté „počujeme sa?“ predsa ešte nezodpovie aj to, či si aj rozumieme. A tu niekde je narážka na to, či sa na zjednodušenia vo všetkých sférach v živote nenalepujeme stádovito, bezmyslienkovito, strácajúc pôvodnú dôstojnosť. A to by už mohlo byť závislé.

Keď som minule na pošte podával doporučený list, na ktorom som mal nalepené tri známky po 65 centov a jednu päťcentovú, pani vzala hneď kalkulačku a spokojne po potvrdení „kompjúterom“ že sú to dokopy 2 eurá, podací lístok orazila. Uvedomil som si, že námaha sa nenasí. Ale iba ona obrusuje naše egá a chráni nás pred tým, aby nám život nezmäkol. Píšem to zámerne. V praxi často varujem pacientov pred „zmäknutím života“. Ani sa nenazdajú, majú milióny (eur, obrazov, kobercov, zážitkov, žien, bodov?), možno aj viac, už kvázi nič nemusia. Ale strácajú kompaktnosť bytia a kvári ich nepoznanie toho, na čo sú tu. Nie sú naplnení, lebo nevydali, čo mali. A jeden deň je pre nich ako tisíce. Hovorím im: „vážte si terajší čas a priesktor, lebo prídu dni a roky, kedy budete komunikovať iba s aplikáciou“. Človek už nebude dôležitý. Možno sa tým vyfiltrujú iba tí pacienti, ktorí sú motivovaní k liečbe, utešujem sa. Jednoducho si zadajú svoje problémy (pri kritickejšom uvažovaní príznaky) a aplikácia ich bude viesť ich uzdravujúcimi sa životom umne naprogramovanými algoritmi. Vopcháš ruku, vezme ti krv. Kvokneš si a vezme ti to iné vzorky. Sfoťí ti to mozog. A príbuzní? Taký istý „chatbot Elena“ bude predsa aj pre nich, všetko múdro zodpovie. Zoširoka do úzka okreše všetky zadané alternatívy ako sa vôbec máte nárok cítiť. Takáto múdra aplikácia nahradí nielenže členov psychoterapeutickej skupiny, ale aj terapeuta, premietne ich podľa pre teba najvhodnejšieho liečebného plánu. Táto ironicko-futuristická predstava vo mne na jednej strane vyvoláva úsmev na tvári a úľavu pri predstave stále viac a viac zaplnených diárov s menami nových a ďalších pacientov. Práce s nimi bude

predsa menej a bude nám hej. Na druhej strane ma desí, ako rýchlo by sme na toto odlišujúce opatrenie hromadne masovo pristali, ako by sme neprehliadli kto (čo?) je za tým. A ako by sa človek hrdo, vzpriamene niesol po sociálnych sieťach so skratkou napríklad TWD (*treatment without doctor*), alebo aj ja som TWD. OMG! Nemať tak TWD je ako mať ešte stále tlačítkový mobil. A z tohoto „zjednodušovača“ si tak urobiť prednosť. „Nájdite si návod na obsluhu v prílohe“, môžete si nastaviť aj rýchlosť, s akou chcete dosiahnuť uzdravenie a či chcete počas liečby prežívať nejaké namodelované nástrahy, aby vás to všetko zcelilo ako sa patrí. Ako rýchlo človek naletí tomu, že našiel perlu, pre ktorú sa oplatí všetko ostatné zanechať? Čo zjednodušuje, predsa urýchľuje a čo urýchľuje, predsa uzdravuje. Nie je čas na komplikovanie. Je predsa 15 základných modulov prežívania, do ktorých sa každý musí zmestiť. Nie je čas na osobitosti človeka, keď to tak už všade vo svete takto funguje. Tabuľka ako nastavená aplikácia tiež nepustí. A kým mi dôjde, že TWD je síce ľahký, bezpracný, relatívne lacný, ale nič nedávajúci a oberajúci ma o to podstatné, môže byť už tak neskoro, ako zistenie, že Arktída rýchlo mizne.

Zjednodušovanie (popri svojích výhodách) sa môže stať závislostnou zbraňou na troch úrovniach:

Rovina praktickosti

Zjednodušované nemusí byť zákonite opozitom komplikovaného. Môže byť protikladom komplexného, celistvého, za obzor vidiaceho. Nedávno mi pacient povedal, že keď šéfa, sediaceho oproti cez stôl požiadal o dovolenku, dostal namiesto ne/súhlasu odpoveď: „daj mi to do mejlu“. Podobne zisťujem, že jedno osemročné gymnázium prestalo učiť deti písať písaným písmom a píšu už len tlačným. Tlak na praktickosť a ušetrenie času takto môže viesť k cielenému nerozvinutiu jedného z talentov. Ak je za zjednodušovaním čisto praktické hnutie, môže sa stať, že táto prax sa stane práve nepraktickosťou. Už nebudeme musieť skúmať svoje poslanie. Pohodlnejšie bude vracat sa k teplým, bezpečným miestočkám detstva, kde mi nič nehrozí a spoľahnúť sa jednoducho na apoptózu. Postavíme bustu a život je tým završený. Všetky konflikty a trápenia života sa raz budú riešiť kvázi sofistikovanou zväračskou kuklou. Nasadíš si ju a v nej sa ti premietnu všetky krivdy tebe za život zasadené a všetky tvoje rany, ktoré si rozdal. V zápätí sa dostaví sekvencia odpustenia sebe a zraňujúcemu a na záver premietnuté vyliečenie. Kukly budú na roztrhanie, cena sa vyšplhá astronomicky. Psychiatrov, psychológov už nebude treba. Zaplatiť sa bude dať hodinkami, vlastne už nie...ušným boltcom. Keď sa ťa budem niečo chcieť spýtať, dosta-

nem odpoveď: „pusti si ma“, čo bude tiež jeden z uľahčeným kanálov, ktorým zistíme, nad čím práve rozmýšľaš. Keďže dnes vzniká stále viac a viac času (keďže je každý odborník na všetko za veľmi lacnú cenu a každý sa o každom všetko lacno povrhuje) bude otáznym, čo s tým časom, aby sme sa nenudili. V tomto boji o praktičnosť sa veľmi nenápadne, obávam sa, nestane človek najvýznamnejší. Pomaly sa bude patriť na chodníku pánovi psovi vyhnúť.

Rovina citovosti

Zjednodušením pomenovávaní (vyjadrovaní) pocitov zužujeme repertoár používaných termínov a zmažeme odtiene, ktoré sú bez zjednodušovania jasne zachytiteľné. Zúži sa nám „emočno“, či o tom vieme, alebo nie. Použijeme „super“. Je to ako valec na asfalt. A ako voda z priehrady napúšťaním zaplavuje jamky, doliny a údolia, briežky, studne, potoky a lúky pôvodných dedín do nenávratna. Už nepoužívame (údajne pre zjednodušenie) „nádherný, očarujúci, skvostný, výnimočný, brilantný, zázračný, úžasný, krásny, čarokrásny, oslnivý. Iba krátke „super“ v nás útočí na najhlbšie vnímanie odtieňov a zákutí. Je otáznym, prečo vzniká záujem emočne masovo ľudstvo nivelizovať, aby prešlo jednoduchým sitom. Ak nás vzťah nezušľachtuje, nejde o pravý vzťah.

Rovina dôsledkov

Rozpadne sa svet na digitálne útvary? Bude znamenať moderný, teda zjednodušený? V časopise Slovenskej lekárskej komory *Medikom* 3/2021 v článku *Chirurg so zlatom v hrdle*, venovanom Gustávovi Pappovi, sa s úžasom pozerám na fotografiu Kúpanie v Ciroche v roku 1929. V rieke v pozadí s drevenými pilónmi pravdepodobne mosta stojí vyše tucta ľudí. Oblečením, záujmom, postojom, evidentným nenaháňaním sa pôsobia ohromne dôstojne. Omnoho dôstojnejšie, než teraz – o 92 rokov neskôr v zjednodušenej dobe na ktorejkoľvek fotke. Z vonkajšieho pohľadu desaťročiami zmizli z hláv pánov cylindre a klobúky, rozvážna chôdza, z tiel dám nádherné šaty a čiapky a typicky ženský krok (na lepšie vžitie si pozrite video *New York 1911* na youtube). Zjednodušením nosíme unisex rozderavené rifle a šľapky, vyťahané tričká, kalorizované bruchá a nemôžem povedať, že by sme storočím vnútorne vyspeli. Zďiaľky zozadu už nemožno rozpoznať, či ide o ženu, či muža. Už nebudem trpieť v obleku, vyhýbam sa nepríjemnému a bolestivému. Nechcem striedanie slaste s ostňami protiventiev. Príliš sme si uvoľnili remienky, až sme nezbadali, že táto cesta je

síce tučná, ale zároveň močarisková. Vonkajšok len kopíruje vnútorné dopriatie si onoho beznámahového, rýchleho alebo aj bezobsažného. A potom sa spýtaš, čo je pravda? Môže to byť to aj to? Prekrásne zjednodušené. Ak sa pribrzdím v morálke, pribrzdím sa v poznaní. Najpatologickejší dopad zjednodušovania sa myslím stáva to, že nie sme vzorom pre ďalšie potomstvá. Dieťa ľahko odhalí ten nesúlad v poslaní rodiča. Nie je zvierka, aby sa dávalo na vodítko (hoci už aj to vidno). Nevezme si príklad zo skratky, chce podstatu. Vo vzduchu cítim závan animalizácie, keď sa stáva cnosťou to, čo bolo kedysi neslušné. Tiskne sa mi na jazyk termín „nanokultúra“, keď si jednorôčné dieťa bude gúgliť ako má jednoduchšie žiť. A tak sa ma pacient pýta: „pán doktor, vygenerujte mi (rozumej povedzte mi), čo mám robiť, aby som žil kvalitne a šťastne! Napadla mi šikovná odpoveď poručíka Columba: „Udělal bych to, co je správný“.

Najdôležitejšie veci v živote sa nedajú zjednodušiť. Odpúšťať, dávať, vzdávať sa, trúchliť, zahanbiť sa, priznať si, zmeniť sa, spoznať... sa nedá polotovarovo, cez kopírku, zrýchlene ani zjednodušene. Ak sa o to pokúsime, stratíme kontrolu, budeme po tom prahnúť a budeme si od toho veľmi veľa sľubovať, ale aj ťažko odvykať...A takto zjednodušených bude prevaha a onedlho sa stanú normou. Len v tichu sa dá zistiť, kto je normotvorný. Nezaškodí občas kosiť kosou, aj keď ide prúd...

MUDr. Eduard Višňovský